

caret cemiyeti mensuplarına, ihracat ticaretine dair verilen konferansın metnini teşkil etmektedir.

Yazının muharriri, ihracat ve ithalâta ait muamelelerin bünyesini hareket noktası olarak almıştır. Bu meyanda tevzi vetiresinin neticeleri olan muhtelif safhalar mevzubahs edilmekte ve bu vetireye iştirak eden bazı işletmelerin işe karıştırılmalarına ve bertaraf edilmelerine dair olan meselelere de kısaca temas edilmektedir. Müellif bu mukaddemeyi kendi izahatının asıl mevzuunu teşkil eden maliyet masrafları hesabının anlaşılabilmesi için zarurî telâkki ettiğini haklı olarak söylemektedir.

Gerek kıymet ve gerek miktar bakımından muhtelif masraf âmillerinin izahı, konferansın diğer bir kısmını teşkil etmektedir. Bundan sonra kambiyo fiyatlarındaki temevvüçlerin arzettiği ehemmiyete geçilmektedir. Ticarî teamüllerdeki başkalıkların, maliyet masraflarının hesabındaki ehemmiyeti de ayrıca nazarı dikkate alınmaktadır.

Müteakıben gerek cihan piyasalarında muamele gören maddelerin ve gerek mamul malların maliyet masraflarının hesabına dair müteaddit misaller zikredilmektedir.

Bu konferans, maliyet masraflarının hesabı tekniğine ait bir kısmı da ihtiva etmektedir. Misallerin intihabındaki dikkat ve ihtimamın burada bilhassa tebarüz ettirilmesi lâzımdır.

Pratik hayatta elde edilen tecrübelerin ve malzemenin aynı dikkat ve itina ile neşredilmeleri son derece arzuya değer. Bu kabil mesainin gerek ilim âleminde ve gerek pratik hayatta memnuniyetle karşılanacağına şüphe yoktur.

Prof. Dr. ALFRED İSAAC

H. G. SCHACHTSCHABEL: *Ein System der Wirtschaftslehre, Ein Beitrag zur Frage nach der Wirtschaftslehre der gestalteten und geordneten Wirtschaft.* — Jena (Gustav Fischer) 1940. — 108 s. — Fiyatı: 4,5 RM.

Almanya'da kitap piyasası son seneler zarfında metod meselelerine dair birçok yeni eserlerle dolup taşmaktadır. Fakat bu hususta

yeni kelimeler icadı için sarfedilen bütün emeklere rağmen evvelce diğer müellifler tarafından daha sade ve daha açık kelimelerle ifade edilmiş olan fikirler haricinde yeni bir düşünce ortaya koymak mümkün olamamaktadır.

Burada yeni bir eserle daha karşılaşyoruz, ismi ilk bakışta gayet azametli görünüyor: «İktisat ilmine ait bir sistem». Müellifini daha evvel «Âdil fiyat fikri» isimli bir etüdüle, «Plânlı iktisatta reklâm» vesair mevzulara ait birkaç makalesile tanıyoruz. Müellif eserinin önsözünde gayet mağrur bir ifade ile, plânlı ve düzenli iktisatta sisteme ulaştırılacak yolun kendi eserinden elde edilen neticelerle tayin edilebileceği kanaatini ileri sürüyor. Kitabın dörtte birini teşkil eden ilk kısımda metod tarihine dair bir nevi tarih malûmatı verilmek istenmekle beraber, bu kısım birçok yanlış anlayışlarla dolu bulunmaktadır: gûya *Carl Menger* «psikolojinin mutlak önemini -belki de istemiyerek- zâ'fa uğratmış»(s.12), *Sombart*, *Gottl-Ottlilienfeld* ve bir dereceye kadar *Spann* umumiyetle anevî ilimleri ve hususî mânada iktisat ilmini azçok bariz bir surette objektivizm ile birleştirmek istiyorlarmış ve iktisat ilmi de bu suretle gûya *Dilthey*'e ve onun kurduğu mektebe, fenomenolojiye dayanıyormuş»(14)! Yahut *Max Weber*'e göre iktisat ilminin kıymet hükümlerinden uzaklaşması prensipi «ilmi ilim olarak tetkik etmek manası ifade ediyormuş, fakat bu prensipin tatbikatta cari olmasına imkân yokmuş»(15/16)! İşte *Schachtschabel*'e göre 1933 senesinde «dünya görüşlerinin değişmesi» ne gelinciyeye kadar, «iktisat ilmindeki buhran»m mânası bunlardır!

Schachtschabel buna karşı şu gayeyi gözönüne koyuyor: Ekonomik hayatın devlet tarafından bir bütün halinde tertiplenme ve düzenlenmesi esasını kabul edecek olan ve böyle bir tertip ve düzeni siyasî iradenin (ve dolayısıyla ona esas teşkil eden zihniyet tarzının) ifadesi olarak gösteren bir iktisat bilgisini meydana getirmek(s.24)!

Bu eserin ortaya koyduğu netice nedir? Biraz da bunu tetkik edelim. Bu kadar söz kalabalığı ve mistik ifade bolluğu içerisinde vazedilmiş olan yukarki gayeyi okuyup anladıktan sonra, kitapta hususî iktisat, millî iktisat, âmme iktisadî terimlerine dair basit bir etüdüle karşılaşmak, okuyanı bir hayli şaşırtıyor; bu etüdün *Schachtschabel*'e göre âdeta kâinatı altüst edecek kadar ehemmiyet ifade kadar ehemmiyet ifade eden neticesi ise, ilim sahamızda «millî iktisat ilmi» (Nationalökonomie) tabiri yerine en münasip terim olarak «iktisat bilgisi» (Wirtschaftslehre) tabirinin keşfedilmiş olmasından ibarettir(s.42)!

Bu bilgi çerçevesi içerisinde *Schachtschabel* Almanya'da öteden-

berî mutat olan umumî ve hususî iktisat ilmi ve maliye ilmi taksimi yerine *sabit bilgi*, *değişken (variable) bilgi* ve bir de *vâkıalar bilgisi* ismini verdiği bölümleri ayırt edyor. İlk iki bölüm ekonomik hayatı; bilgi ve düşünce mevzuu olarak, sonuncu bölüm ise aynı hayatı tecrübe mevzuu olarak tetkik ve izah edecektir (s.53). Vâkıalar bilgisi hakikî hadiselerin aynasını teşkil edecek, değişken bilgi ekonomik hadiselere muayyen bir zamanda esas teşkil eden siyasî düzeni gözönüne koyarak vâkıaların ilk andaki karışık manzarasına birlik ve topluluk temin edecek, sabit bilgi ise ekonomik hayatta geniş ve devamlı şekillerin nelerden ibaret olduğunu gösterecek ve böylece şekli ve muhtevası mütemadiyen değişen hadiseler de umumiyetle sabit kalan unsurları izah edecektir (s.87). *Schachtschabel* bir taraftan ekonomik hayatın şekil ve muhtevasının daima değiştiğini ve klâsiklerin düşündükleri tarzda bütün insanlara şamil bir iktisat bilgisinin mevcut olamayacağını mütemadiyen tekrarlayıp dururken, hadiselerde sabit kalan bu unsurlar ne olabilir?

Müellif bu suale cevap vermiye çalışırken, arka arkaya sıraladığı sözlerin karma karışık yığını altında bunalan ve hocalarının cümlelerinden her hangi bir mâna olsun çıkarmıya çalışan talebelelerine acımamak elden gelmiyor. Bahusus bir *Knies'in*, *Schmoller'in*, *Menger'in*, *Max Weber'in*, *Schumpeter'in* yüksek ölçüde metodoloji eserlerine alışmış olan bir memlekette böyle bir kitabın nasıl olup da basıldığına ne kadar hayret edilse yerindedir.

Birkaç kelime ile kitapta dil meselesine de temas edelim: İlim adamları arasında *Savigny*, *Ratzel*, *Wieser*, *Briefs* gibi lisan itibarile de hakikî bir üstad sayılabilecek şahsiyetler yanında, fikirlerini ağır bir üslûpla ifade edebilen müelliflere de tesadüf edilmiştir. Bunları tenkide hiç kimsenin hakkı yoktur. İlim adamı nihayet bir şair ve edip değildir ve her halde fikrin kuvveti lisan kudretinden önce gelir. Fakat ilim adamından üslûp güzelliği beklenemese bile, kullandığı tabirlerin doğru olmasını istemek hepimizin hakkıdır. Halbuki tetkik ettiğimiz kitap, birçok cümle düşüklükleri ve üstelik gramer hatalarile doludur. Müellif, sık sık tekrarladığı gibi, milletin ekonomik mallarına şekil ve düzen vermek istiyorsa, evvelâ milletin en yüksek kültür malı olan lisana hâkim bulunması ve kendi cümlelerine düzgün bir şekil verebilmesi lâzım gelir.